

από τους επισκόπους συγκεκριμένα διοικητικά, οικονομικά και δικαστικά δικαιώματα. Ο Ιωάσαφ απεβίωσε στις 11 Φεβρουαρίου 1672 και ενταφιάστηκε στον καθεδρικό ναό της Ανάληψης του Κρεμλίνου. Π.ΤΖ.

Βιβλιογραφία:

Βαλλιάνος, Θ., *Ιστορία της Ρωσικής Εκκλησίας*, Αθήνα 1851. ΘΗΕ, τ. 7, στ. 80. Mouravieff, N., *History of the Russian Church*, Oxford 1842. Μακαρίου (Булгаков), μητρ. Московскаго, *Исторія русскоу церкви*, τ. 11, Санктпетерδурґъ 1903, σ. 95 κ.ε. Τζουμέρκας, Π., *Ο Κώδιξ υπ' αριθμ 393 της Αλεξανδρινής Πατριαρχικής Βιβλιοθήκης, ο λεγόμενος του Πατριάρχου Αλεξανδρείας Παΐσιου*, Αλεξάνδρεια 2010, σ. 31.

3. Μητρ. Μόσχας. Ήταν νηούμενος της Λαύρας της Αγίας Τριάδος, όταν αναδείχτηκε μητροπολίτης Μόσχας από τον ισχυρό βογιάρο Βασίλειο Σουΐσκου, μετά την απομάκρυνση του μητροπολίτη Δανιήλ (1521-1539). Κατά τη διαμάχη των οίκων Σουΐσκι και Μπέλοκι για τη νομή της εξουσίας, στο διάστημα πριν από την ενηλικίωση του τσάρου Ιβάν του Τρομερού, ο Ιωάσαφ ενεπλάκη και ζήτησε την αποφυλάκιση του πιτημένου βογιάρου Ιβάν Μπέλοκι, εκθρονίστηκε από φανατισμένους οπαδούς του Βασιλείου και έσωσε τη ζωή του καταφεύγοντας στη Λαύρα της Αγίας Τριάδος, εκεί όμως τον συνέλαβαν και τον εξόρισαν στη μονή του Αγίου Κυρίλλου της Λευκής Λίμνης. Τελικά όταν βασίλευσε ο Ιβάν Δ' επέστρεψε στη Λαύρα (1547), όπου απεβίωσε το 1555 ή 1556.

4. Μητρ. Κιέβου και Γαλικίας. Ο κατά κόσμο Βιτάλι Μιχαήλοβιτς Λελιούκιν γεννήθηκε στις 28 Απριλίου 1903 στην περιοχή του Σμολένσκ. Στις 15 Αυγούστου 1942 χειροτονήθηκε διάκονος και την επομένη ημέρα πρεσβύτερος. Υπρέτησε στην επισκοπή Ντιπεροπετρόφσκ. Το 1958 εκάρη μοναχός και έλαβε το οφίκιο του αρχιμανδρίτη. Στις 17 Αυγούστου 1958 χειροτονήθηκε επίσκοπος Σούμι και Αχτίρκ. Στις 21 Μαΐου 1959 εξελέγη επίσκοπος Ντιπεροπετρόφσκ και Ζαπαρόγιε και στις 14 Αυγούστου 1961 επίσκοπος Βιννίτσας και Μπρατολάβ. Στις 12 Ιανουαρίου 1962 ανέλαβε την προσωρινή διοίκηση και της επισκοπής Χμιελνίκ. Στις 25 Φεβρουαρίου 1964 προήχθη σε αρχιεπίσκοπο. Στις 30 Μαρτίου 1964 εξελέγη μητροπολίτης Κιέβου και Γαλικίας. Από τις 5 Φεβρουαρίου 1965 μέχρι τις 25 Μαΐου του ίδιου έτους διετέλεσε τοποτηρητής της επισκοπής Λουγκάνσκ. Εκοιμήθη στις 24 Απριλίου 1966.

Ιωάσαφ. Μητρ. Άνδρου και Σύρας (1768-1774). Γεννήθηκε γύρω στα 1730 στην Παλαιά Χώρα της Αίγινας και ήταν γιος του ιερέα Γεωργίου Οικονόμου. Είχε σημαντική μόρφωση, γι' αυτό και αποκαλούνταν «λογιώτατος». Χειροτονήθηκε επίσκοπος στις 19 Νοεμβρίου 1768 και εγκαταστάθηκε στην έδρα του στις 5 Φεβρουαρίου 1769. Από τα πρώτα μελήματα του ήταν το επίμοχθο έργο της πνευματικής, ηθικής και οικονομικής εξύψωσης του κλήρου και η τόνωση του Ορθόδοξου φρονήματος του ποιμνίου του. Αφιλοχρήματος, φρόντισε για την ορθή διαχείριση της υπάρχουσας μικρής εκκλησιαστικής περιουσίας και την επιστροφή εκείνης που είχε διαρπαγεί από επιτηδείς. Στο πλαίσιο του ενδιαφέροντός του για την παιδεία, συνέστησε στο Κάτω Κάστρο της Άνδρου Σχολείον Ελληνικών Μαθημάτων, ενώ για τη διάδοση αξιόλογων και άλλων εκκλησιαστικών ειδήσεων εγκαινίασε σχετικό Κώδικα, που σήμερα φυλάσσεται στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος. Η ποιμαντορία του συνέπεσε με τα Ορλωφικά. Ανάμεσα στα εδάφη, που περιήλθαν τότε στους Ρώσους, ήσαν για τέσσερα χρόνια και οι Κυκλάδες. Ο Ιωάσαφ, πιστεύοντας και αυτός στην εθνική αποκατάσταση και νομιζοντας πως έφτασε η ώρα, τάχθηκε, όπως και άλλοι επίσκοποι, με το μέρος των Ρώσων. Έτσι, στις 13 Φεβρουαρίου 1771 υπέγραψε μαζί με τον μητροπολίτη Νάξου Ανθιμο, τους αρχιεπισκόπους Θήρας Γαβριήλ και Κέας Γρηγόριο και τον ιερομόναχο Αθανάσιο -εκπρόσωπο του μητροπολίτη Τήνου Μελετίου- έγγραφο προς τον κόμμη Ορλώφ με το οποίο «αφιέρωναν» στη Ρωσίδα αυτοκράτειρα Αικατερίνη Β', όχι μόνο τον εαυτό τους, αλλά και όλο το ποιμνίο τους «μέχρις εσχάτης αναπνοής». Η απογοήτευση από την τελική έκβαση των Ορλωφικών και η έντονη δραστηριότητα του υπέσκαψαν ανεπανόρθωτα την υγεία του και στην ακμή ακόμα της δράσης του τον οδήγησαν στον τάφο. Μετά από οδυνηρή αρρώστια που κράτησε τέσσερις μήνες, απεβίωσε στη Χίο στις 25 Νοεμβρίου 1774. Σε μοναστήρια και εκκλησίες της Άνδρου σώζονται αρκετά «ενθυμήματά» του. Σ.ΔΗΜ.

Βιβλιογραφία:

Πασαλάης, Δ.Π., «Αναγραφή χρονολογική των από Χριστού αρχιερατευσάντων εν τη νήσω Άνδρω», *Θεολογία* 5(1927). Βένς, Ν., «Ο κώδιξ

της Ορθόδοξου Εκκλησίας Άνδρου και Σύρου», *Βυζαντινά Χρονικά* 20 (1913). Δημητρακόπουλος, Σ.Γ., *Χριστιανική Αίγινα*, Αθήνα 2009.

Ιωάσαφ Βατοπαιδινός ο Πάριος.

Γνωστός ως γραφέας δύο μουσικών κωδίκων: του Βατοπαιδίου 1437 (Ανθολογία, του έτους 1763) και του υπ' αριθμόν 1 κώδικα του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Στιχηράριο Γερμανού Νέων Πατρών, του έτους 1771). Στον τελευταίο κώδικα, που υπογράφεται από τον Ιωάσαφ στο φ. 445ν [: Ετελειώθη κατά το ψαοά Ιουλιού ιζή εν τη του Βατοπαιδίου], καταγράφονται επιπροσθέτως, σε διάφορα σημεία του χειρογράφου (φφ. 192ν, 278γ-ν, 445ν), οι ακόλουθοι ενδιαφέροντες «Στίχοι πολιτικοί εις την μουσικήν τέχνην και εις την παρούσαν βίβλον, ων η ακροστιχίς Ιωάσαφ Βατοπαιδινού του Παρίου και αμαρτωλού»:

Ιεσσαί ο θεοπάτωρ του Δαβίδ είχεν υιόν, / Ωσάν λύραν του αγίου πνεύματος και μελωδόν. / Αληθής ο λόγος είναι οπου λέγει ότι πως / Σώματος εν ευτελεία μέγας ην και θαυμαστός, / Άκακος εν βασιλεύσει και εν ψάλταις αρχηγός, / Φίλος άκρος του υψίστου και προφήτης εκλεκτός. / Βλέπεις άνθρωπε την θείαν και αγίαν μουσικήν; / Άλλον άλλον δεν ηξεύρει προ αυτού εφευρετήν. / Τον του Λάμεχ Ιουβάλου μη προβάλλοι νινάς, / Ότι κείνος δεν ευρήκε θείους ύμνουσκαί ωδάς. / Πρώτος ο Δαβίδ ο θεϊός έψαλεν εν τω θεώ, / Αλαλάζωντας, βοώντας, εν τυμπάνω και κορώ. / Ιωάννης μετά ταύτα ο της Δαμασκού φωστήρ, / Δος ειπείν και ο Κοσμάς, των κανόνων ο πατήρ. / Ιωσήφ ο υμνογράφος, Ιωάννης Κουκουζέλης, / Να ειπώ τους άλλους όλους, λογιάζω πως δεν θέλεις. / Ούτοι όλοι με σοφίαν, και με πνεύμα θεϊκόν, / Ύμνησαν θεόν των όλων και με μέλη μουσικόν. / Τους εξής αν τους αφήσης, καν θυμήσου ότι πως, / Ο καλός Νέων Πατρών, Γερμανός ο θαυμαστός, / Υπέρ πάντας κοπιάσας έδωκε και φως πολύ, / Πλέον πάντων καλλωπίσας στιχηράρι το γλυκύ. / Αυτουνού ποίημα είναι φίλε μου και το παρόν, / Ρέει δε μέλι και γάλα απ'τό μέλος το γλυκόν. / Ιωάσαφ με πολλούς κόπους έγραψεν αυτό, / Όλον με ... κονδήλι ... πατρικό. / Ύφασμα ... με φωναίς ωσάν κλωσταις, / Και χωρίς να λέγω τ' άλλα, βλέπετα με δοκιμαίς. / Άνθρωπος υπάρχει ούτος εις... / Τσως δε κατά τα έργα εις θεόν αμαρτωλός. / Από την αυτού πατρίδα κρά-

ζεται Παριανός, / Μοναστήρι έχει μέγα, είναι βατοπεδινός. / Αληθώς σπουδήν δεν έχει, άμα και μουσικήν, / Ράβδον έλαβεν εις χείρας ... / Τούτο ναι το στιχηράρι εσείς ψάλται μου καλοί, / Ωσάν λάβετε εις χείρας ψάλλετε ώρα πολλή. / Λάθος αν τύχη να βρήτε άνθρωπος ην και αυτός, / Όλοι δότε του συγγνώμην έτιζι κάμνετε καλώς. / Ύστερον ευχαριστίας δόσετε εις τον θεόν, Ύμνος πρέπει τω θεώ εις το τέλος το καλόν. Α.ΧΑΛ.

Βιβλιογραφία:

Χατζηγιακουμής, Μ.Κ., *Χειρόγραφα εκκλησιαστικής μουσικής 1453-1820. Συμβολή στην έρευνα του νέου ελληνισμού*, Αθήνα 1980, σ. 45, 173-174.

Ιωάσαφ ιερομόναχος ο Διονυσιάτης.

Ο «πανσοφολογιώτατος ιεροδιδάσκαλος Ιωάσαφ ιερομόναχος Διονυσιάτης, ο εκ της πόλεως Σερρών», όπως χαρακτηριστικά (και «εις μνημόσυνον αυτού») αυτομαρτυρείται, πέθανε στις 17 Φεβρουαρίου του 1866 [: «1866. Τω αυτώ έτει. Φεβρουαρίου 17. απήλθεν προς Κύριον ο Ιεροδιδάσκαλος παπά Ιωάσαφ. εκ Σερρών. κ(αι) ετάφη εις το άνω πεζούλιον», αναγράφεται στο Βραβείον της μονής Διονυσίου (κώδικας Διονυσίου 977, σ. 52)]: άρα, πρέπει μάλλον να γεννήθηκε (στις Σερρες) στο ξεκίνημα του 19^{ου} αι. Αρχικώς εμόνασε στη μονή της Εικοσιφοίνισσας (από την οποία και απατεί αργότερα, μάλιστα με ειδικό πατριαρχικό γράμμα του Πατριάρχου Ανθίμου Δ', κατά Απρίλιο του 1849, διάφορα σημαντικά βιβλία του, που είχαν παραμείνει εκεί μετά την αποχώρησή του)· αργότερα μετέβη στην Κωνσταντινούπολη, όπου μάλιστα (όπως μαρτυρεί ο μακαριστός ηνούμενος της μονής Διονυσίου αρχιμανδρίτης Γαβριήλ) χρημάτισε και πρωτοσύγκελος του Οικουμενικού Πατριάρχου [πιθανότατα ενός από τους δύο Πατριάρχες της περιόδου 1830-1840, δηλαδή ή του Κωνσταντινούπολη, ή του Γρηγορίου Στ']. Στην Κωνσταντινούπολη, πέρα από την υπόλοιπη γενική μαθητεία του και τη σταδιακή ανέλιξη του στα διάφορα εκκλησιαστικά οφίκια, μαθήτευσε και κοντά στον σπουδαίο Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα, που τον αποκαλεί «υπερφυή διδάσκαλό του» κατά μαρτυρία του μνημονευθέντος ηνούμένου της μονής Διονυσίου αρχιμανδρίτου Γαβριήλ, και πάλι, ο Ιωάσαφ «... υπερόριος σταλείς

ενταύθα μετά την έκπτωση του Γεροντός του εκ των Πατριαρχείων, ως γράφει ο ίδιος, ηγάπησε την αδελφότητα και εγλυκάνθη την ψυχήν και παρέμεινε δια παντός εν αυτή. Διδάσκαλος και λόγιος συνετάτατο εγκώμια και διδασχάς, άριστος δε περί την Βυζαντινήν Μουσικήν, αφήκε τόμους ολοκλήρους ιδικών του εκκλησιαστικών μελών. Τα σπανιότερα των εντύπων της Βιβλιοθήκης μας ανήκον εις αυτόν και πολλά φέρουσιν εν τη ώρα σχόλια, μαρτυρούντα το λιπαρόν της παιδείσεως και την ευρυμάθειαν του ανδρός. Εχρημάτισεν επί έτη γραμματεύς της μονής και ήτο η δεξιά χείρ του καθηγουμένου Ευλογίου». Στη μονή Διονυσίου πρέπει να εισήλθε γύρω στο 1840· σώζεται μαρτυρία του 1842 (ενός παπά Γερασίμου Βυζαντίου και Διονυσιάτου, στον κώδικα Διονυσίου 995, φ. 1ν), όπου διευκρινίζεται: Αρχή συν Θεώ αγίω της παραδόσεως των μαθημάτων εντός του ιερού κοινοβίου του αγίου Διονυσίου, παρά του πανσοφολογιωτάτου ιεροδιδασκάλου και συκοινοβιάτου ημών κυρίου Ιωάσαφ, αδεία μεν του πανοσιωτάτου και πατρός ημών αγίου καθηγουμένου κυρίου Ευλογίου, ον Κύριος ο Θεός διαφυλάξη αυτόν, συν πάσι τη εν Χριστώ ημών αδελφότητι, εν έτει σωτηρίω αωμβ', εν μηνί Μαΐω δ'. Με βάση και ορμητήριο τη συγκεκριμένη αγιορειτική μονή ο Ιωάσαφ δημιούργησε έκτοτε ένα λαμπρό διδακτικό και εν γένει καλλιτεχνικό έργο, που παραμένει ως σήμερα αξεπέραστο· έγραψε γύρω στους πενήντα μουσικούς κώδικες (βλ. αναλυτική μνεία τους κατωτέρω), όπου το μουσικό έργο του αναδεικνύεται ως αντιγραφικό, εξηγητικό, συντημητικό, προσαρμοστικό, καταγραφικό, και βέβαια καθάρα προσωπικό-συνθετικό.

Κυρίως για το συνθετικό και εξηγητικό έργο του Ιωάσαφ ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα, σύντομη αλλά άκρως περιεκτική, είναι η παρακάτω πρόσφατη σχετική αναφορά του Μανόλη Χατζηγιακουμή: Το συνθετικό του έργο παρουσιάζεται πολυειδές και πλουσιότατο. Καταρχήν, έχει μελοποιήσει τα Δογματικά της Οκτωήχου, τα Έντεκα Εωθινά σε δύο στάσεις (αργοσύνομα και έτερα «συνομοτότερα»), τα Ευλογητάρια («νεομελοποιηθέντα» σε αργό μέλος «δια τον χειμώνα»), τους Αναβαθμούς του δ' ήχου, τα Θεός Κύριος κατ' ήχον μετά των Αναστασιμών Απολυτικών, Πασαπνοάρια των Αίνων σε ορισμένους ήχους, το Θε-

οτόκε Παρθένε (χωρίς Κρατήματα και με την ένδειξη «ασπασμός της Θεοτόκου δίχορος νεοσύνθετος, σύντομος δε και οκτάπχος») και τα Απολυτικά των Δεσποτικών και Θεομπτορικών εορτών δίχορα και οκτάπχα (κατά την επιχωριάζουσα Αγιορειτική πρακτική της εποχής). Επίσης, έχει μελοποιήσει εν νέα κατ' ήχον Δοξολογίες με Ασματικά (δύο στον πλ. δ'), πολυάριθμους Πολυελέους σε όλους τους ήχους («σύντομος» και άλλων σε δική του «σύντημηση»), τρεις στάσεις Χερουβικών («σύνομα της Εβδομάδος», «εις εορτάς και Κυριακάς» και έτερα «δια μικράς εορτασίμους εορτάς αγίων»), Κοινωνικά των Κυριακών κατ' ήχον («κατά ζήτησιν των μαθητών»), της Εβδομάδας και πολυάριθμα του Ενιαυτού, το Χερουβικό και το Κοινωνικό των Προηγιασμένων, και ορισμένα άλλα. Στο συνθετικό του έργο πρέπει ακόμη να προστεθούν το «σύντομον» *Μακάριος ανήρ* («όπερ συνετημήθη εκ των του Χουρμουζίου»), τα «μεγαλυνάρια» (οι γνωστές Καταβασίες αντί του *Άξιόν εστιν* του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, οι οποίες «εκαλλωπίσθησαν επί το κρείττον») και η «κατ' επιτομήν» Λειτουργία του Μ. Βασιλείου. Ωστόσο, ως σπουδαιότερες από τις συνθέσεις του, ειδικά για την ιστορία της μουσικής στο Άγιον Όρος, πρέπει να θεωρηθούν η «Συλλογή πάντων των Προσομοίων και Απολυτικών του όλου Ενιαυτού [...] κατά το ύφος του Αγίου Όρους» (χειρόγραφο Διονυσίου αρ. 705, 453 φύλλα, αυτόγραφο) και τα πολλά Μέλη του Στιχηραρίου. Τα μέλη αυτά, κυρίως Δοξαστικά και Μαθήματα (συγκεντρωμένα σχεδόν όλα σε αυτόγραφο του έτους 1858), εκτός από ορισμένα των μεγάλων εορτών (Χριστουγέννων, Θεοφανείων, Πάσχα, κλπ.), τα περισσότερα αναφέρονται και πάλι σε τοπικές αγιορειτικές εορτές (αγίου Μοδέστου, Σάββα Κοινοβιάρχου, Δεξιάς του Προδρόμου, Οσίων Ονουφρίου και Πέτρου Αθωνίτου, Αγιορειτών Πατέρων, Νήφωνος Πατριάρχου, Οσίου Παύλου Ξεροποταμνίου, κ.ά.), και μάλιστα μεγάλος αριθμός τους έχει συντεθεί κατά παραγγελίαν («κατά ζήτησιν του αγίου καθηγουμένου της Σίμωνος Πέτρας κυρίου Σεραφεΐμ και άλλων πολλών», «κατά ζήτησιν του αγίου αρχιμανδρίτου Δανιήλ Ιβηρίτου», «κατά ζήτησιν της των Ιβήρων Σκήπεως του Προδρόμου», «κατ' αίτησιν των μουσικών της του ιερού κοινοβίου Σίμωνος Πέτρας», «κατ' αίτησιν των Αγιοπαυλι-

τών», κλπ.). Έτσι, επιβεβαιώνεται, άλλη μια φορά, ο απόλυτα χρηστικός και συγκεκριμένος προορισμός των αγιορειτικών μελών (ο σοβαρότερος λόγος ασφαλώς για τον οποίο δεν συμπεριλαμβάνονται στις κωνσταντινουπολιτικές μουσικές εκδόσεις). Από τα ειδικά αυτά μέλη αξίζει να μνημονευθούν το οκτάπχο και δίχορο δοξαστικό στην Κοίμησιν της Θεοτόκου *Θεαρχίω νεύματι*, το του Πάσχα *Αναστάσεως ημέρα*, των Ταξιαρχών *Συγχάρητε ημίν*, το οποίο «ενεκεντρίσθη εις το του Ιακώβου» και το *Δι' ευκών των αγίων* («πλέον έντεχνον» [του παλαιού], «κατ' αίτησιν κυρ Ακακίου»). Παράλληλα με το συνθετικό, εξίσου σπουδαίο (από μίαν άποψη σπουδαιότερο επίσης) είναι και το εξηγητικό του έργο. Το κυριότερο και εδώ είναι η εξήγησις στη Νέα Μέθοδο του Δοξασταρίου του Γερμανού Νέων Πατρών (χφ Διονυσίου αρ. 720, αυτόγραφο, γύρω στο 1830, πλήρες σχεδόν του Ενιαυτού και εκλογές από το Τριώδιο και Πεντηκοστάριο). Μεμοιωμένες εξηγήσεις από το Στιχηράριο του Γερμανού, για εξυπηρέτησιν πάντοτε συγκεκριμένων αγιορειτικών εορτών, επισημαίνονται και σε πολλά άλλα ιδιόγραφα του Ιωάσαφ (με την ένδειξη συνήθως «εξηγήθη εκ του παλαιού Στιχηραρίου του Νέων Πατρών» ή απλώς «εξηγήθη εκ της παλαιάς»). Ορισμένες μάλιστα έχουν γίνει και εδώ κατά παραγγελίαν (π.χ. «εξηγήθησαν δια προτροπής του μουσικολογιωτάτου κυρίου Νεκταρίου Αγιαννανίτου» για τα δύο εσπέρια δοξαστικά στη Σύλληψη της αγίας Άννης). Ανάμεσα σ' αυτές περιλαμβάνεται και η εξήγησις του γνωστού δοξαστικού του Γερμανού *Σε τον αναβαλλόμενον το φως* (Διονυσίου αρ. 707, φ. 231ν, αυτόγραφο). Πέρα από τον ευρύ κύκλο εξηγήσεων του Στιχηραρίου, πρέπει ακόμη να προστεθούν: τα Πασαπνοάρια των Αίνων του Χρυσάφου του νέου, μέλη από το Αναστασιματάριο του ίδιου, το παλαιό *Δι' ευκών των αγίων*, η γνωστή φήμη «βασιλέων Μοσοχόβιας» *Δεύτε Χριστοφόροι λαοί* του Μπερεκέτη (εξηγήσιν 1858), και ορισμένα άλλα. Ολόκληρο το συνθετικό και εξηγητικό του έργο σώζεται σε πολυάριθμους κώδικες (υπολογίζονται σε περισσότερους από σαράντα, ελάχιστοι υπογεγραμμένοι και με χρονίες, 1819, 1842, 1848, 1858, 1864, οι περισσότεροι ταυτιζόμενοι έμμεσα ή από την ιδιότητα της γραφής). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν ορι-

σμένοι, τους οποίους ο ίδιος επιγράφει ως «Εγχειρίδια», και οι οποίοι συγκεντρώνουν επίκαιρο ψαλτικό υλικό («Εγχειρίδιον περιέχον όσα [...] ψάλλονται Απολυτικά [...] Κοντάκια και άλλα», «Εγχειρίδιον περιέχον Χερουβικά, Κοινωνικά [...] ήτοι τα της Λειτουργίας άπαντα», «Εγχειρίδιον περιέχον τα καθ' ημέραν ψαλλόμενα της μουσικής εν τη εκκλησία τα παρά διαφόρων ποιητών»). Το σύνολο του έργου του έχει έντονη τη σφραγίδα των εκσυγχρονιστικών και ανανεωτικών τάσεων του καιρού του, αλλά ταυτόχρονα υποτάσσεται στις ισχυρές επιρροές της αγιορειτικής ψαλτικής παράδοσης και πρακτικής. Ειδικότερα, στο παπαδικό μελοποιοτικό του έργο είναι περισσότερο φανερό η προσπάθεια προσαρμογής στις νεωτερικές επινοήσεις των Κωνσταντινουπολιτών μουσικών (και δασκάλων του), ενώ στο ειρμολογικό και, κυρίως, στο στιχηραρικό είναι περισσότερο πιστός στο ύφος, αλλά και στον τύπο, του Αγίου Όρους.

Αυτόγραφοι μουσικοί κώδικες του Ιωάσαφ. Περί των παρακάτω αυτογράφων μουσικών κωδίκων Ιωάσαφ του Διονυσιάτου βλ. και σχετικές περιγραφές στους εξής καταλόγους: Στάθης, *Άγιον Όρος*, Β', σ. 179-182, 479-480, 482-488, 492-494, 712-717, 738-739, 743-754, 757-767, 768-770, 774-783, 784-786, 788-798, 805-809, 814-815, 823-826, 834-841, 842, 844-845, 847-854, 864-879. Στάθης, *Άγιον Όρος*, Γ', σ. 177-178, 194. Γ.Κ. Παπάζογλου, «Συμπληρωματικός κατάλογος χειρογράφων μονής Διονυσίου Αγίου Όρους. (Συνοπτική αναγραφή, χφφ. αρ. 805-1064)», *Θεολογία* 61 (1990) 451, 462.

Α'. Κώδικες.

Ι. Αυτόγραφα του Ιωάσαφ:

1) Μονής Διονυσίου

- Διον. 571 (Ανθολογία) 19^{ος} αι. (α' ήμισυ) [τα φφ. 1r-144v]
 Διον. 645 (Ανθολογία) 19^{ος} αι. (μέσα)
 Διον. 646 (Στιχηράριον-Μαθηματάριον) 19^{ος} αι. (α' ήμισυ)
 Διον. 651 (Στιχηράριον Γερμανού Νέων Πατρών) 19^{ος} αι. (α' ήμισυ)
 Διον. 652 (Στιχηράριον Γερμανού Νέων Πατρών-Αναστασιματάριον Χρυσάφου του νέου) 19^{ος} αι. (α' ήμισυ)
 Διον. 678 (Ανθολογία) 19^{ος} αι. (α' ήμισυ)
 Διον. 679 (Δοξαστάριον Τριωδίου-Πεντηκοσταρίου Ιακώβου Πρωτοψάλτου) 19^{ος} αι. (1819)

Διον. 681 (Ανθολογία) 19^{ος} αι. (α' ήμισυ)
 Διον. 682 (Δοξαστάριον Ιακώβου Πρωτοψάλτου, α' τόμος) 19^{ος} αι. (α' ήμισυ)
 Διον. 683 (Δοξαστάριον Ιακώβου Πρωτοψάλτου, β' τόμος) 19^{ος} αι. (α' ήμισυ)
 Διον. 690 (Ανθολογία) 19^{ος} αι. (1837) [τα φφ. 17r-197v]
 Διον. 693 (Ανθολόγιον Στιχηρarium) 19^{ος} αι. (μέσα)
 Διον. 694 (Ανθολόγιον Στιχηρarium) 19^{ος} αι. (β' τέταρτο)
 Διον. 695 (Ανθολογία-Δοξαστάριον αποστίχων Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος) 19^{ος} αι. (1834) [οι σσ. 1-106]
 Διον. 705 (Αργόν προσομοίριον) 19^{ος} αι. (α' ήμισυ)
 Διον. 707 (Στιχηράριον-Μαθηματάριον) 19^{ος} αι. (1858)
 Διον. 708 (Ανθολογία) 19^{ος} αι. (μέσα)
 Διον. 722 (Ανθολογία) 19^{ος} αι. (μέσα)
 Διον. 727 (Ανθολογία) 19^{ος} αι. (μέσα) [έως της σ. 862]
 Διον. 754 (Συλλογή Κοινωνικών) 19^{ος} αι. (μέσα)
 Διον. 767 (Ανθολογία) 19^{ος} αι. (μέσα)
 Διον. 768 (Ανθολογία) 19^{ος} αι. (1848) [τα φφ. 182r-282r]
 Διον. 775 (Φυλλάδα) 19^{ος} αι. (μέσα) [τα φφ. 1r-16v]
 Διον. 784 (Φυλλάδα) 19^{ος} αι. (μέσα)
 Διον. 806 (Ανθολογία) 19^{ος} αι. (μέσα)
 Διον. 823 (Συλλογή εντύπων 1) (Προσθήκες στους α' τόμους των Δοξασταρίων Ιακώβου [1836] και Δοξαστάριον αποστίχων Χουρμουζίου [1859]) 19^{ος} αι. (περί το 1860)
 Διον. 824 (Συλλογή εντύπων 2 [27/α]) (Προσθήκες στην Πανδέκτη 1 [1850]) 19^{ος} αι. (μέσα)
 Διον. 825 (Συλλογή εντύπων 3) (Προσθήκες στην Πανδέκτη 2 [1851]) 19^{ος} αι. (μέσα)
 Διον. 826 (Συλλογή εντύπων 4) (Προσθήκες στο Ταμείον Ανθολογίας [1851]) 19^{ος} αι. (μέσα)
 Διον. 827 (Συλλογή εντύπων 5) (Προσθήκες στην Πανδέκτη 4 [1851]) 19^{ος} αι. (μέσα)
 Διον. 828 (Συλλογή εντύπων 6) (Προσθήκες στον β' τόμο του Δοξασταρίου αποστίχων Χουρμουζίου [1859]) 19^{ος} αι. (β' ήμισυ)
 Διον. 829 (Συλλογή εντύπων 7 [10/α]) (Προσθήκες στην Πανδέκτη 2 [1851]) 19^{ος} αι. (μέσα)
 Διον. 830 (Συλλογή εντύπων 8 [13/α]) (Προσθήκες στην Πανδέκτη 2 [1851]) 19^{ος} αι. (μέσα)

Διον. 831 (Συλλογή εντύπων 9 [32/α]) (Προσθήκες στην Ανθολογία [1846]) 19^{ος} αι. (μέσα) [τα φφ. 55v-90v]
 Διον. 834 (Προσθήκες στο Δοξαστάριον Ιακώβου [1836]) 19^{ος} αι.
 Διον. 835 (Προσθήκες στη Μουσική Κυψέλη [1857]) 19^{ος} αι. [τα φφ. 35r-41v]
 Διον. 836 (Προσθήκες σε μουσικό έντυπο [ακολουθίας όρθρου]) 19^{ος} αι.
 Διον. 889 (Φυλλάδα) 19^{ος} αι.
 Διον. 890 (Φυλλάδα) 19^{ος} αι.

2) Μονής Παντελεήμονος:

Παντ. 903 (Συλλογή Κοινωνικών) 19^{ος} αι. (μέσα)
 Παντ. 1030 (Συλλογή Χερουβικών) 19^{ος} αι. (α' ήμισυ)
 Παντ. 1032 (Ανθολογία) 19^{ος} αι. (α' ήμισυ) [τα φφ. 2r-36v]
 Παντ. 1034 (Ανθολογία) 19^{ος} αι. (α' ήμισυ) [τα φφ. 36r-54v]
 Παντ. 1035 (Ανθολογία) 19^{ος} αι. (1865) [τα φφ. 1r-62v]
 Παντ. 1038 (Ανθολογία) 19^{ος} αι. (β' τέταρτο) [τα φφ. 67r-98v]

3) Μονής Αγίου Παύλου:

Παύλ. 430 (Φυλλάδα) 19^{ος} αι. (μέσα)
 Παύλ. 500 (Συλλογή Χερουβικών-Κοινωνικών [Προσθήκες στο Ταμείον Ανθολογίας (1854)]) 19^{ος} αι. (μέσα) [οι σσ. 641-690]

II. Αμφιβαλλόμενα αυτόγραφα του Ιωάσαφ

Μονής Διονυσίου:

Διον. 612 (Ανθολογία) 19^{ος} αι. (α' ήμισυ)
 Διον. 680 (Ανθολογία) 19^{ος} αι. (α' ήμισυ)
 Διον. 700 (Ανθολογία) 19^{ος} αι. (α' ήμισυ). Α.ΧΑΛ.

Βιβλιογραφία:

Μελέτες: Αλυγιάκης, Α.Ε., «Ιωάσαφ διδάσκαλος Διονυσιάτης (α' ήμισυ 19^{ου} αιώνας-1866). Βίος και έργο», στις σ. 2-30 του φυλλαδίου που επισυνάπτεται στον ψηφιακό δίσκο Ιωάσαφ διδάσκαλος Διονυσιάτης... , 1998. Καραγκούνης, Κ.Χ., Η παράδοση και εξήγηση του μέλους των χερουβικών της βυζαντινής και μεταβυζαντινής μελοποιίας, Αθήνα 2003. Παπάζογλου, Γ.Κ., «Τα "βιβλία" του μουσικοδιδασκάλου Ιωάσαφ και η βιβλιοθήκη της ιερής μονής Εικοσιφοινίσσης του Παγγαίου», Μακεδονικά 27 (1990) 314-325 [Χειρόγραφα και βιβλιοθήκες της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, τ. Α', Κομοτηνή 1993, σ. Γ' 314-325]. Στάθης, Γρ. Θ., «Μουσικά χειρόγραφα ιερής μονής Διονυσίου και η πνευματική κληρονομιά του μουσικοδιδασκάλου Ιωάσαφ» [ανέκδοτη μελέτη με την ευγενή παραχώρηση του συγγραφέως]. Χαλδαιάκης, Α.Γ., Ο πολυέλεος στην βυζαντινή και μεταβυζαντινή μελοποιία, Αθήνα 2003. Χαλδαιάκης, Α.Γ., «Ένας πρώιμος "doctor polyeleorum": Ιωάσαφ ιερομόναχος ο Διονυσιάτης», Μελογραφία. Μελέτες Ανατολικής Μουσικής 1/1 (2008) 83-104 [ε Βυζαντινομουσικολογικά, Αθήνα 2010, σ.

431-445]. Χατζηγιακουμής, Μ.Κ., Σύμμεικτα εκκλησιαστικής μουσικής, Μέρος Β', Αγιορειτικά απανθίσματα Α', τ. 1, Αθήνα 2009. Γαβριήλ, αρχιμ., Η εν Αγίω Όρει ιερά μονή του Αγίου Διονυσίου, Αθήνα 1959, σ. 173, 197. Λάζαρος μον. Διονυσιάτης, Διονυσιατικά διηγήσεις, Άγιον Όρος 1989. Στάθης, Γρ.Θ., Τα χειρόγραφα βυζαντινής μουσικής. Άγιον Όρος, τ. Β'-Γ', Αθήνα 1976-1993. Στάθης, Γρ.Θ., Οι αναγραμματισμοί και τα μαθήματα της βυζαντινής μελοποιίας..., Αθήνα 1979. Μουσικές εκδόσεις: Κοινωνικών Εκλογάρων, Ιωάσαφ Διονυσιάτου διδασκάλου και εξηγητού, Άγιον Όρος 2002. Ιερομόναχος Ιωάσαφ Διονυσιάτης, διδάσκαλος και εξηγητής, Διονυσιατική Μουσική Ανθολογία, Εσπερινός-Όρθρος, Άγιον Όρος 2009. Ψηφιακοί δίσκοι: Ιωάσαφ διδάσκαλος Διονυσιάτης. Μουσικοί θησαυροί Αγίου Όρους. Ψαλλει η Πανεπιστημιακή Βυζαντινή Χορωδία Θεσσαλονίκης, υπό την διεύθυνση του Αντωνίου Ε. Αλυγιάκη [Ιερά Μονή Διονυσίου - Άγιον Όρος (1998)]. Ιωάσαφ διδάσκαλος Διονυσιάτης. Μουσικοί θησαυροί Αγίου Όρους. Ασματα θείας λειτουργίας. Ψαλλει η Πανεπιστημιακή Βυζαντινή Χορωδία Θεσσαλονίκης, υπό την διεύθυνση του Αντωνίου Ε. Αλυγιάκη [Ιερά Μονή Διονυσίου - Άγιον Όρος (2000)].

Ιωάσαφ Καυσοκαλυβίτης. Ιερομόναχος (1938).

Γεννήθηκε το έτος 1870 στην Κορυτσά της Β. Ηπείρου. Νέος, ακολουθώντας τον πατέρα του, που εργαζόταν με άλλους συμπατριώτες του στο Άγιον Όρος, φόρεσε τα ράσα στη μονή Γρηγορίου. Έμαθε μουσικά από τον Γέροντα Ιωάσαφ Νεοσκηπιώτη. Το 1888 προσήλθε στην καλύβη του Αγίου Γεωργίου Καυσοκαλυβίων, στην ονομαστή αγιογραφική αδελφότητα των Ιωσαφαίων. Το 1889 εκάρη μοναχός κι έλαβε το όνομα του ιδρυτού της συνοδείας Ιωάσαφ του Καππαδόκη (†1880). Το 1891 χειροτονήθηκε διάκονος και το 1893 πρεσβύτερος. Πνευματικός κατεστάθη από τον Οικουμενικό Πατριάρχη Ιωακείμ Γ' (†1912). Το 1931 ανέλαβε καθήκοντα Γέροντος της καλύβης του έως του θανάτου του.

Κατά τον επίσκοπο Κορυτσάς Ευλόγιο Κουρίλα τον Λαυριώτη (†1961), υπήρξε φιλόκαλος, βιβλιόφιλος, ασυναγώνιστος, ακάματος, εξωραϊστής, «εύρημα δια το Καυσοκαλύβιον», ταξινομητής βιβλίων, καλλιτέχνης αγιογράφος αξιόλογος. Άφησε φήμη διακριτικού πνευματικού πατρός, εξαιρετικού και κατανυκτικού ιεροψάλτη, ενάρτετου Γέροντος, με πραότητα, μειλιχιότητα, ταπεινότητα και ελεημοσύνη.

Ανεπαύθη εν Κυρίω στις 22.5.1938. Οι τελευταίες του λέξεις ήταν: «Κύριε, εις χείρας σου παραδίδω το πνεύμα μου».

π.Μ.ΑΓ.

Βιβλιογραφία:

Παύλος Λαυριώτης, μον., Ιστορία της Αδελφότητας Ιωσαφαίων του Αγίου Όρους, Αθήνα 1996, σ. 38-40. Μάξιμος Καυσοκαλυβίτης, ιε-

ρομ., Ασκητικές μορφές και διηγήσεις από τον Άθω, Άγιον Όρος 2003, σ. 146-161. Μωσής Αγιορείτης, μον., Μέγα Γεροντικό εναρέτων Αγιορειτών του εικοστού αιώνας, Θεσσαλονίκη 2011, σ. 319-321.

Ιωάσαφ μοναχός ο νέος Κουκουζέλης.

Σύμφωνα με τις μαρτυρίες των πηγών, ο Ιωάσαφ φαίνεται να ακμάζει στις αρχές του 17^{ου} αι. στο Άγιον Όρος· δεν σώζονται συγκεκριμένα στοιχεία για τον βίο του κι έτσι οι πληροφορίες για τη δραστηριότητά του προκύπτουν κυρίως από το αξιόλογο συνθετικό έργο που κατέλιπε. Τα συχνότερα απαντώμενα στις πηγές μελοποιήματά του είναι κυρίως το χερουβικό της θείας λειτουργίας των Προηγιασμένων, *Νυν αι δυνάμεις των ουρανών*, μελοποιημένο σε ήχο πλάγιο του δευτέρου, καθώς και μια σειρά κατ' ήχον κρατημάτων και ηχημάτων (ανθολογούνται συνήθως από έξι έως εννέα, επώνυμα ή ανώνυμα, κρατήματα), που φέρονται ως «σμηκρυθέντα και παραλλαγένητα» από τον ίδιο [πρόκειται για πρωτογενείς συνθέσεις των Ιωάννου Κλαδά, μία καλλωπισμένη από τον Πράσινο σε ήχο α' και άλλη σε ήχο βαρύ, Γαβριήλ ιερομονάχου, καλλωπισμένη από τον Θεοφάνη Καρύκη, σε ήχο β', Μανουήλ Χρυσάφη, στους ήχους α' και πλ. α' και Γρηγορίου Μπούνη του Αλυάτου, σε ήχο πλ. β'], ενώ στο όνομά του παραδίδονται και προσόμοια κατ' ήχον [στον κώδικα Μ. Λαύρας Κ 164, φ. 233r κ.ε.: «...μελισθεντα παρά κυρού Ιωάσαφ του νέου Κουκουζέλη»], αλλά και τα «στιχηρά αναστάσιμα του αγίου Ιωάννου του Δαμασκηνού, ψαλλόμενα κατ' ήχον τη αγία και μεγάλη Κυριακή του Πάσχα, εν πάση τη Πεντηκοστή και εν ταις αναστασίμοις ημέραις...» [στον κώδικα ΜΠΤ 734 (Μαθηματάριο του Στιχηρarium, τόμος Η', χφ. Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος), φφ. 61r-86v: «...μελισθέντα παρά Ιωάσαφ του νέου Κουκουζέλη»]. Φαίνεται από τα παραπάνω ότι στη χειρόγραφη παράδοση ο Ιωάσαφ προσωνυμείται συνήθως ως «ο νέος Κουκουζέλης»: είναι βέβαια ένας χαρακτηρισμός που αντανακλά στη μουσική και συνθετική του δεινότητα και είναι, επιπροσθέτως, σχεδόν η μόνη περίπτωση όπου το όνομα του μεγάλου μαίτορος Ιωάννου του Κουκουζέλη χρησιμοποιείται εδώ ως προσηγορικό, δηλωτικό γενικά της μουσικής ευφυΐας.